

Natalia Daśko¹

Zakaz zgromadzeń w Polsce w okresie stanu epidemii a odpowiedzialność karna

Słowa kluczowe: Konstytucja RP, prawo karne, zgromadzenia, zgromadzenia spontaniczne, koronawirus

Keywords: The Constitution of the Republic of Poland, criminal law, assemblies, spontaneous assemblies, coronavirus

Streszczenie

Na przestrzeni 16 miesięcy stanu zagrożenia epidemicznego, a następnie stanu epidemii władza wykonawcza wprowadzała restrykcyjne ograniczenia w sferze wolności zgromadzeń, okresowo całkowicie ich zakazując. Niezależnie od wprowadzanych zakazów we wskazanym okresie dochodziło do licznych protestów i demonstracji wywołanych lockdownem, polityką władzy, czy wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r. Autorka próbuje odpowiedzieć na pytanie czy wprowadzane przez władzę wykonawczą zakazy i ograniczenia w zakresie organizowania lub udziału w zgromadzeniach spełniały standard konstytucyjny, a jeśli nie, to czy zachowania organizatorów lub uczestników zgromadzeń stanowiące realizację ich konstytucyjnych wolności mogły wypełniać znamiona określonych wykroczeń lub przestępstw. W tym celu Autorka analizuje m.in. orzeczenia sądów powszechnych, a także wyrok Sądu Najwyższego z 1 lipca 2021 r.

¹ ORCID ID: 0000-0001-9122-4883, doktor, Katedra Prawa Karnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Mikołaja Kopernia w Toruniu. E-mail: ndasko@umk.pl.

Abstract**The ban on assemblies in Poland during the epidemic and criminal liability**

During the 16 months of the epidemic threat, and then the state of the epidemic, the executive authority introduced restrictive restrictions in the area of freedom of assembly, periodically forbidding them completely. Regardless of the bans introduced, during the indicated period, there were numerous protests and demonstrations triggered by the lockdown, government policy or the judgment of the Constitutional Tribunal of October 22, 2020. The author tries to answer the question whether the bans and restrictions introduced by the executive met the constitutional standard, and if not, whether the behavior of organizers or participants of assemblies constituting the implementation of their constitutional freedoms could fulfill the criteria of specific offenses or crimes. For this purpose, the author analyzes, inter alia, judgments of common courts, as well as the judgment of the Supreme Court of July 1, 2021.

✱

I.

Konstytucyjna ochrona wolności zgromadzeń zawarta jest w art. 57, zgodnie z którym: „Każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich. Ograniczenie tej wolności może określać ustawa”. Wolność zgromadzeń chroniona jest także na gruncie prawa międzynarodowego m.in. na podstawie Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych² (art. 21) oraz Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności³ (art. 11) i prawa unijnego, zgodnie z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej⁴ (art. 12)⁵. Artykuł 57 Konstytucji chroni zarówno wolność organizowania pokojowych zgromadzeń jak i uczestniczenia w nich.

² Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. 1977, Nr 38, poz. 167).

³ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993, Nr 61, poz. 284).

⁴ Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (OJ C 326, 26.10.2012, p. 391–407).

⁵ Zob. szerzej M. Wróblewski, *Wolność zgromadzeń w czasie epidemii*, LEX 2020.

Wolność zgromadzeń nie ma charakteru bezwzględnej, jednak jej ograniczenia muszą spełniać konstytucyjne standardy. Po pierwsze, zgodnie z art. 57 Konstytucji RP zd. drugie i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP ograniczenie tej wolności może określać tylko ustawa. Po drugie, jak wskazuje art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, ograniczenie wolności zgromadzeń jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy jest to konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Po trzecie zaś, ograniczenia nie mogą naruszać istoty wolności⁶.

II.

W związku z ogłoszeniem przez WHO pandemii koronawirusa Minister Zdrowia rozporządzeniem z 13 marca 2020 r.⁷ ogłosił stan zagrożenia epidemicznego w okresie od 14 marca 2020 r. do odwołania, wprowadzając jednocześnie, na podstawie tego samego aktu prawnego, szereg zakazów i ograniczeń, m.in. zakaz organizowania zgromadzeń w rozumieniu art. 3 ustawy Prawo o zgromadzeniach⁸ w okresie stanu zagrożenia epidemicznego, z tym zastrzeżeniem, że zakazu nie stosuje się, w przypadku gdy liczba uczestników zgromadzenia nie przekracza 50 osób, wliczając w to organizatora i osoby działające w jego imieniu. Następnie rozporządzeniem z 20 marca 2020 r.⁹ ogłoszono na obszarze kraju stan epidemii w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 w okresie od 20 marca 2020 r. do odwołania, w którym zakaz zgromadzeń utrzymano w tożsamym kształcie. W kolejnych rozporządzeniach zakaz ten ulegał różnym modyfikacjom, i tak w stanie epidemii władza wykonawcza albo ograniczała możliwość organizowania zgromadzeń w rozumieniu PrZgro poprzez ustalanie maksymalnej liczby ich uczestników, np. 150 lub 5, albo całkowicie ich zakazywała, albo też całkowicie zakazywa-

⁶ Zob. szerzej wyrok TK z 10 lipca 2008 r., P 15/08, LEX.

⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz.U. poz. 433).

⁸ Ustawa z 24 lipca 2015 r. Prawo o zgromadzeniach (t.j. Dz.U. 2019, poz. 631), dalej: „PrZgro”.

⁹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz.U. poz. 491).

ła organizowania zgromadzeń spontanicznych, dopuszczając jedynie zgromadzenia notyfikowane z ograniczoną liczbą uczestników. Od marca 2021 r. zakazywano już nie tylko organizowania, ale także udziału w zgromadzeniach.

III.

W pierwszej kolejności zauważyć należy, że ograniczenia i zakazy w zakresie wolności zgromadzeń wprowadzane w czasie stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii nie spełniają przesłanki formalnej, o której mowa w art. 57 zd. drugie i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, a mianowicie nie zostały wprowadzone ustawą. Ingerencje w sferze wolności zgromadzeń wprowadzane są aktami niższej rangi, tj. rozporządzeniami, które jako postawę prawną w pierw wskazywały art. 46 ust. 2 i 4, a później 46a i 46b ustawy z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi¹⁰. Zgodnie z art. 46 ust. 4 przywołanej ustawy w rozporządzeniach o wprowadzeniu stanu zagrożenia epidemicznego oraz stanu epidemii można ustanowić m.in. zakaz organizowania widowisk i innych zgromadzeń ludności. Z kolei art. 46a stanowi, że w przypadku wystąpienia stanu epidemii lub stanu zagrożenia epidemicznego o charakterze i w rozmiarach przekraczających możliwości działania właściwych organów administracji rządowej i organów jednostek samorządu terytorialnego, Rada Ministrów może określić, w drodze rozporządzenia zagrożony obszar wraz ze wskazaniem rodzaju strefy, na którym wystąpił stan epidemii lub stan zagrożenia epidemicznego oraz rodzaj stosowanych rozwiązań – w zakresie określonym w art. 46b. Artykuł 46b, przewiduje zaś, że w rozporządzeniu, o którym mowa w art. 46a, można ustanowić m.in. ograniczenia, obowiązki i nakazy, o których mowa w art. 46 ust. 4. Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie zwracał przy tym uwagę, że art. 46b ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych nie może być podstawą wprowadzenia zakazu organizowania zgromadzeń, bowiem w przepisie tym mowa jest jedynie o „ograniczeniach, obowiązkach i nakazach”. Oznacza to, że rozporządzenia zakazujące organizowania zgromadzeń wykraczały poza delegację ustawową¹¹.

¹⁰ T.j. Dz.U. 2020, poz. 1845, dalej: „ustawa o zwalczaniu chorób zakaźnych”.

¹¹ Przykładowo: RPO do TK, https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/RPO_do_TK_zgromadzenia_9.06.2021.pdf (29.07.2021), s. 10.

Jak trafnie zauważa M. Florczak-Wątor regulacje art. 46a i 46b rozszerzają w istocie możliwość pozaustawowego ograniczania praw i wolności jednostki, bowiem nie wymagają już, aby wskazane w art. 46 ust. 4 ograniczenia wprowadzane były w rozporządzeniach ogłaszających stan zagrożenia epidemicznego lub stan epidemii, a zatem mogą być one wprowadzane dowolnymi rozporządzeniami w trakcie trwania jednego z tych stanów. Ponadto, przewidziane rozporządzenia można wydać „w przypadku wystąpienia stanu epidemii lub stanu zagrożenia epidemicznego o charakterze i w rozmiarach przekraczających możliwości działania właściwych organów administracji rządowej i organów jednostek samorządu terytorialnego”, co jak zauważa przywołana Autorka odpowiada sytuacji szczególnych zagrożeń, gdy zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające, o której mowa w art. 228 ust. 1 Konstytucji RP, określającym przesłanki wprowadzenia stanów nadzwyczajnych¹². Tymczasem w Polsce nie wprowadzono żadnego ze stanów nadzwyczajnych, przy czym stan zagrożenia epidemicznego lub stan epidemii najbardziej odpowiadają stanowi klęski żywiołowej. Jednak nawet w czasie stanu klęski żywiołowej nie jest możliwe całkowite zawieszenie wolności zgromadzeń, a wszelkie ograniczenia w tej sferze muszą być wprowadzane ustawą, zgodnie z wymogami art. 31 ust. 3 Konstytucji RP (art. 233 ust. 3 Konstytucji RP)¹³.

W piśmiennictwie trafnie wskazuje się, że wymogu ustawowego ograniczenia wolności zgromadzeń nie spełnia blankietowy charakter art. 46 ust. 4 ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych w całości odsyłający do rozporządzeń i przekazujący władzy wykonawczej określenie zakresu ingerencji¹⁴.

Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP ograniczenia wolności zgromadzeń mogą być ustanowione tylko wtedy jest to konieczne w demokratycznym państwie m.in. dla ochrony zdrowia. Działania władzy mające na celu

¹² M. Florczak-Wątor, *Niekonstytucyjność ograniczeń praw i wolności jednostki wprowadzonych w związku z epidemią COVID-19 jako przesłanka odpowiedzialności odszkodowawczej państwa*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 12, s. 5–22, LEX.

¹³ Ibidem; RPO, op.cit., s. 10.

¹⁴ M. Florczak-Wątor, op.cit.; A. Liszewska, A. Rakowska-Trela, I. Skomerska-Muchowska, M. Górski, *Stanowisko w sprawie prawnych uwarunkowań dopuszczalności stosowania art. 165 Kodeksu karnego wobec protestujących biorących udział w zgromadzeniach o charakterze politycznym w czasie stanu epidemii wirusa SARS-CoV-2*, https://monitorkonstytucyjny.eu/wp-content/uploads/2020/11/Stanowisko_protesty-a-art-165-ar-1-pkt-1-kk.pdf (27.07.2021), s. 7.

opanowanie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 niewątpliwie wymagały wprowadzenia różnych restrykcyjnych rozwiązań, wydaje się, że także w zakresie wolności zgromadzeń, gdyż, mimo że na świeżym powietrzu transmisja wirusa jest ograniczona, to niewielka odległość między uczestnikami zgromadzeń i brak środków ochrony osobistej stwarzały ryzyko wzrostu zakażeń. Z tych też względów jako uzasadnione, choć niekonstytucyjne, uznać należy wprowadzenie, na mocy tych samych rozporządzeń, obowiązku zachowania odpowiedniej odległości między uczestnikami zgromadzenia i obowiązku zakrywania ust i nosa. Jednakże całkowity zakaz zgromadzeń jaki obowiązywał w niektórych okresach w istocie unicestwiał tę wolność, tak samo jak rozwiązania polegające na całkowitym zakazywaniu organizowania zgromadzeń spontanicznych przy dopuszczeniu jedynie zgromadzeń notyfikowanych ograniczonych dopuszczalną liczbą uczestników, która w niektórych okresach wynosiła zaledwie 5. Zgromadzenie, które nie ma charakteru otwartego i którego liczba uczestników jest niewielka nie spełnia swojej funkcji, nie jest możliwe bowiem zwrócenie uwagi władzy na określony problem, wyrażenie niezadowolenia lub wywarcie nacisku tak nieliczną grupą¹⁵.

Dodatkowo można mieć uzasadnione wątpliwości co do konieczności wprowadzenia zakazów czy ograniczeń w sferze wolności zgromadzeń w sytuacji gdy, na mocy tych samych rozporządzeń dopuszczano np. spotkania i zebrania związane z wykonywaniem czynności zawodowych lub zadań służbowych. Z kolei w innym okresie dopuszczono organizowanie komunii, wesel i konsolacji, a jednocześnie w całym okresie stanu zagrożenia epidemicznego, a potem stanu epidemii ludzie gromadzili się np. w sklepach.

IV.

Jako podstawę odpowiedzialności karnej (*sensu largo*) organizatorów i uczestników zgromadzeń odbywających się w okresie stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii wskazywano art. 54 k.w.¹⁶ (w związku z odpowiednim przepisem rozporządzenia ustanawiającego zakaz zgromadzeń), art. 116 § 1a

¹⁵ A. Liszewska, A. Rakowska-Trela, I. Skomerska-Muchowska, M. Górski, op.cit., s. 7.

¹⁶ Ustawa z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (t.j. Dz.U. 2021, poz. 281), dalej: „k.w.”.

k.w. i art. 165 § 1 pkt 1 k.k.¹⁷ Tymczasem z uwagi na niekonstytucyjność wprowadzonych zakazów i ograniczeń, o której mowa była powyżej, nie jest możliwe przyjęcie, że zachowanie polegające na samym organizowaniu czy uczestniczeniu w pokojowym zgromadzeniu, chronionym na mocy art. 57 Konstytucji RP, wypełnia znamiona jakiegokolwiek wykroczenia lub przestępstwa.

Powyższe potwierdził Sąd Najwyższy w odniesieniu do art. 54 k.w., który w wyroku z 1 lipca 2021 r.¹⁸, po raz pierwszy wypowiedział się na temat konstytucyjności zakazów i ograniczeń sfery wolności zgromadzeń w kontekście odpowiedzialności karnej¹⁹. W rozważanym przez Sąd Najwyższy stanie faktycznym dwóch mężczyzn zostało uznanych za winnych czynów polegających na braniu udziału w zgromadzeniu powyżej 5 osób, odbywającym się w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r.²⁰ dotyczącego aborcji. Ich zachowanie zostało zakwalifikowane jako wyczerpujące znamiona art. 54 k.w. w zw. z § 28 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z 23 października 2020 r. Przepis art. 54 k.w. stanowi, że „kto wykracza przeciwko wydanym z upoważnienia ustawy przepisom porządkowym o zachowaniu się w miejscach publicznych, podlega karze grzywny do 500 złotych albo karze nagany”. Tym samym, jak przypomniiał Sąd Najwyższy, ma on charakter przepisu blankietowego zupełnego, co oznacza, że nie określa żadnych znamion czynu zabronionego, odsyłając w zupełności do przepisów podustawowych, przy czym mają to być „przepisy porządkowe” wydane z upoważnienia ustawowego. Już we wcześniejszych orzeczeniach Sąd Najwyższy kilkakrotnie podkreślał, że przepisy porządkowe, które mają wypełnić blankietową dyspozycję art. 54 k.w. muszą zawierać odesłanie do tego przepisu jako podstawy odpowiedzialności za wykroczenie²¹. Tymczasem żadne z rozporządzeń wprowadzających nakazy i ograniczenia w zakresie wolności zgromadzeń nie odsyłało

¹⁷ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1444), dalej: „k.k.”.

¹⁸ Wyrok SN z 1 lipca 2021 r., IV KK 238/21, Legalis.

¹⁹ Już wcześniej SN orzekał o niedopuszczalności ukarania na podstawie art. 54 k.w. w związku z ograniczeniami w zakresie przemieszczania się, wprowadzonymi również na podstawie rozporządzeń, a nie ustawy (zob. wyrok SN z 16 marca 2021 r., II KK 74/21, LEX; wyrok SN z 16 marca 2021 r., II KK 97/21, LEX; wyrok SN z 16 marca 2021 r. II KK 64/21, LEX).

²⁰ Wyrok TK z 22 października 2020 r., K 1/20, Legalis.

²¹ Wyrok SN z 20 października 2009 r., III KK 266/09, Legalis; wyrok SN z 19 sierpnia 2009 r. III KK 230/09, Legalis.

do art. 54 k.w. Jak podkreśla się w doktrynie i w orzecznictwie art. 54 k.w. ma na celu ochronę porządku i spokoju w miejscach publicznych, a zatem w razie naruszenia przepisów, które mają inny przedmiot ochrony, nie jest możliwe jego zastosowanie²². Sąd Najwyższy podkreślił, że przepisy ustanawiające zakazy i ograniczenia w zakresie wolności zgromadzeń nie miały na celu zapewnienia porządku i spokoju w miejscach publicznych, a ochronę zdrowia i zwalczanie epidemii. Sąd Najwyższy odwołał się dodatkowo do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 8 lipca 2003 r., w którym podkreślono, że: „Sądy, stosując ten przepis, powinny zawsze badać, czy organ stanowiący przepisy porządkowe działał na podstawie ustawy i w granicach upoważnień ustawowych. Wymierzenie kary na podstawie art. 54 jest możliwe tylko wtedy, gdy naruszone przepisy porządkowe nie wykraczają poza granice upoważnienia ustawowego. Jeżeli dany przepis normuje sprawy nie przekazane do unormowania w akcie podstawowym, to naruszenie tego przepisu nie może prowadzić do ukarania na podstawie art. 54 kodeksu wykroczeń. Sądy, stosując art. 54 kodeksu wykroczeń, mają również prawo i obowiązek badać, czy przepisy porządkowe, do których odsyła analizowany przepis, są zgodne z Konstytucją (...)”²³. Dalej Sąd Najwyższy, podzielił stanowisko prezentowane przez RPO, podkreślając, że przepis zakazujący zgromadzeń został wydany z przekroczeniem delegacji ustawowej, bowiem upoważnienie do wprowadzenia w rozporządzeniu zakazu organizowania zgromadzeń miało wynikać z art. 46b pkt 1, który to mówi jedynie o ograniczeniach, obowiązkach i nakazach, o których mowa w art. 46 ust. 4 ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych, a zatem organ wykonawczy nie posiadał kompetencji do ustanawiania zakazów. Wreszcie Sąd Najwyższy wskazał, że zakaz zgromadzeń wprowadzony został bez należytej podstawy prawnej, w drodze rozporządzenia, zamiast ustawy oraz wbrew regulacjom zawartym w art. 57 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Wskazać należy, że choć omawiany wyrok Sądu Najwyższego był precedensowy, to już wcześniej sądy powszechne wielokrotnie i raczej powszechnie

²² M. Budyn-Kulik, *Art. 54, Nb. 4*, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019, Legalis; wyrok TK z 8 lipca 2003 r., P 10/02, Legalis.

²³ Wyrok TK z 8 lipca 2003 r., P 10/02, Legalis.

nie odmawiały wszczęcia postępowania przeciwko obwinionym z art. 54 k.w. lub umarzały te postępowania²⁴.

Ustawodawca, prawdopodobnie zdając sobie sprawę z faktu, że art. 54 k.w. nie może stanowić podstawy odpowiedzialności karnej za naruszenie zakazów i ograniczeń w zakresie wolności zgromadzeń, a także innych zakazów i ograniczeń wprowadzanych tymi samymi rozporządzeniami, bowiem nie są one żadnymi „przepisami porządkowymi” dodał do art. 116 k.w. § 1a²⁵. Zgodnie z treścią tego przepisu: „kto nie przestrzega zakazów, nakazów, ograniczeń lub obowiązków określonych w przepisach o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, podlega karze grzywny albo karze nagany”. Artykuł 116 § 1a k.w. ma również charakter przepisu blankietowego odsyłającego do przepisów o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Jednakże, aby ustalić znamiona wykroczenia z art. 116 § 1a k.w. należy zastosować odesłanie dwupoziomowe, w pierw do ustawy, a następnie do rozporządzenia. Jak wspomniano wcześniej norma blankietowa dynamiczna, czyli odsyłająca do aktu podustawowego, musi być w sposób szczególny badana przez sądy przez pryzmat zgodności z Konstytucją, m.in. w zakresie jej wprowadzenia do porządku prawnego²⁶. Tymczasem, jak wskazywano wcześniej ingerencje w sferze wolności zgromadzeń wprowadzone zostały z przekroczeniem delegacji ustawowej, a przede wszystkim z pominięciem wymogu ustawy, zatem jako niekonstytucyjne nie mogą wypełnić normy blankietowej art. 116 § 1a k.w.²⁷

Na końcu należy jeszcze rozważyć czy organizowanie lub uczestniczenie w zgromadzeniu odbywającym się w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii może być podstawą odpowiedzialności z art. 165 § 1 pkt 1 k.k. Przepis ten w typie podstawowym brzmi następująco: „kto sprowadza niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach powodując zagrożenie epidemiologiczne lub szerzenie się choro-

²⁴ Zob. postanowienie SR dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie z 16 października 2020 r., V W 2757/20, Legalis; Postanowienie SR Gdańsk-Północ w Gdańsku z 22 grudnia 2020 r., II W 2049/20, Legalis.

²⁵ Art. 116 § 1a dodany przez art. 1 pkt 2 ustawy z 28 października 2020 r. (Dz.U. poz. 2112).

²⁶ Postanowienie SR w Olsztynie z 30 marca 2021 r., II W 342/21, Legalis.

²⁷ Postanowienie SR we Włocławku z 9 kwietnia 2021 r., II W 371/21, Legalis.

by zakaźnej albo zarazy zwierzęcej lub roślinnej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8” (§ 1). Warunkiem przypisania odpowiedzialności za przestępstwo jest stwierdzenie bezprawności czynu. Mając na uwadze omówioną wcześniej niekonstytucyjność ingerencji w zakresie wolności zgromadzeń stwierdzić należy, że samo organizowanie, czy branie udziału w zgromadzeniach odbywających się w czasie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii nie może rodzić odpowiedzialności karnej z art. 165 § 1 pkt 1 k.k. Gdyby tak było, to również każde inne dozwolone aktywności obywateli, jak np. chodzenie do sklepów, szkół, a także branie udziału w obrządkach religijnych realizowałyby znamiona omawianego przestępstwa²⁸. Każda z tych aktywności może bowiem sprowadzać niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia wielu osób powodując zagrożenie epidemiologiczne. Jednak to co jest legalne nie może być bezprawne, a zatem samo korzystanie z konstytucyjnych wolności nie może realizować znamion przestępstwa. Zgoła inaczej należałoby ocenić sytuację, gdyby osoba zakażona koronawirusem świadomie wzięła udział w zgromadzeniu, w trakcie którego kasłaby na inne osoby, choć i w takiej sytuacji ustalenie związku przyczynowego mogłoby nastęrczać trudności. Niemniej rozważania te pozostają poza zakresem niniejszego artykułu.

Literatura

Budyn-Kulik M., *Art. 54, [w:] Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019.

Florczak-Wątor M., *Niekonstytucyjność ograniczeń praw i wolności jednostki wprowadzonych w związku z epidemią COVID-19 jako przesłanka odpowiedzialności odszkodowawczej państwa*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 12.

²⁸ Tak również RPO, *Nie można ścigać kobiet za to, że korzystają z konstytucyjnych wolności*. RPO do Prokuratora Krajowego, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/nie-mozna-scigac-kobiet-za-korzystanie-z-konstytucyjnych-wolnosci-rpo-swieczkowski> (31.07.2021); M. Małecki, *Legalne zgromadzenie to nie zagrożenie: analiza w kontekście art. 165 Kodeksu karnego*; <https://www.dogmatykarnisty.pl/2020/10/legalne-zgromadzenie-to-nie-zagrozenie> (31.07.2021); A. Liszewska, A. Rakowska-Trela, I. Skomerska-Muchowska, M. Górski, *Stanowisko w sprawie prawnych uwarunkowań dopuszczalności stosowania art. 165 Kodeksu karnego wobec protestujących biorących udział w zgromadzeniach o charakterze politycznym w czasie stanu epidemii wirusa SARS-CoV-2*, https://monitorkonstytucyjny.eu/wp-content/uploads/2020/11/Sta-nowisko_protesty-a-art-165-ar-1-pkt-1-kk.pdf (27.07.2021), s. 17–18.

- Liszewska A., Rakowska-Trela A., Skomerska-Muchowska I., Górski M., *Stanowisko w sprawie prawnych uwarunkowań dopuszczalności stosowania art. 165 Kodeksu karnego wobec protestujących biorących udział w zgromadzeniach o charakterze politycznym w czasie stanu epidemii wirusa SARS-CoV-2*, https://monitorkonstytucyjny.eu/wp-content/uploads/2020/11/Stanowisko_protesty-a-art-165-ar-1-pkt-1-kk.pdf.
- Małecki M., *Legalne zgromadzenie to nie zagrożenie: analiza w kontekście art. 165 Kodeksu karnego*, <https://www.dogmatykarnisty.pl/2020/10/legalne-zgromadzenie-to-nie-zagrozenie>.
- Wróblewski M., *Wolność zgromadzeń w czasie epidemii*, Warszawa 2020.